

med najnižjimi v Furlaniji. Dojenčki so umirali največ v prvem tednu življenja (50% od vseh smrti v prvem letu starosti), kar je bilo odvisno od bioloških (zdravstveno stanje otroka in matere, porod itd.) in ambientalnih ter klimatskih (letni čas rojstva) vzrokov. Dečki so bili v prvem mesecu znatno bolj izpostavljeni umrljivosti kot deklice, do drugega leta starosti so nato razmerja nihala. Za poglobitev analize in ugotavljanje mnogoterih vplivnih faktorjev, vezanih na biodemografsko strukturo, avtorica uporabi metodo *Event History Analysis*, ki sloni na povezavi biodemografskih in klimatsko-ambientalnih spremenljivk, družinske tipologije in spreminjanja splošnih gospodarskih razmer. Analiza je pokazala podrobnejše korelacije med smrtnostjo in letnim časom rojstva, letnim časom prenehanja dojenja, starostjo matere ob porodu, smrtjo le-te, dednimi genetskimi posebnostmi, prisotnostjo določenih figur v družinskem kontekstu (staršev poročinice ali hčera, starejših od 10 let), medtem ko sociodemografske in gospodarske spremenljivke (poklic, nihanje cene žita) niso pokazale statistično pomembnih rezultatov. Globalno gledano je v prvih 24 mesecih življenja opaziti prehod od endogenih (bioloških) k ezogenim (ambientalnim in socialnim) vzrokom umrljivosti.

O zakonu in vedenju pri sklepanju zakonskih zvez v karnijskem kraju Cercivento med letoma 1867 in 1900 pišeta M. Manfredini in F. Morassi. Za raziskavo sta uporabila osebne biografije, ki sta jih rekonstruirala na podlagi matičnih registrov prebivalstva. Cercivento je bila tipična gorska vaška skupnost, katere gospodarstvo je slonelo na dokaj revnih in za preživetje nezadostnih agrarnih dejavnostih, na pašništvu, izkoriščanju gozdnih dobrin, predvsem pa na najrazličnejših oblikah domače obrti in sezonskem izseljevanju. Značilna sta bila tudi pozna sklenitev zakona (30 let pri moških, 27,7 let pri ženskah) in pomemben delež neporočenega prebivalstva (13,3 moških in kar 23,2 žensk). Kot že omenjeno, je bila to cena, ki so jo gorske skupnosti plačevale, da so lahko vzdrževale ravnovesje med prebivalstvom in gospodarskimi dobrinami, še posebno če pomislimo, da je bila plodnost zelo visoka (okrog 9 otrok na družino). Postopno nižanje povprečne starosti žensk ob zadnjem porodu kaže tudi na uveljavljanje nadzora nad rojstvi pri uravnavanju rasti prebivalstva. Iz analize družinskih agregatov izhaja, da je ob poroki več kot polovica moških zapuščala izvorno družino, kar je povezano predvsem z gospodarskimi razlogi. Možnost takega vedenja se je podvojila na vsakega moškega potomca več v izvorni družini. Od sezonske migracije je bila odvisna tudi sezonskost poročanja, ki se je osredotočalo v prvem tromesečju v letu, še posebno v februarju. Značilna je tudi močna težnja po endogamiji (69,9%) in torej izoliranost skupnosti, pogostnost priimkov in visoka stopnja sokrvnosti. Z metodo *Event History Analysis* je bilo mogoče dognati verjetnost poročanja glede na različne družinske in gospodarske faktorje: pri

ženskah je bila na primer verjetnost manjša, če najstarejša sestra še ni bila poročena ali če so v družini ostajali neporočeni starejši bratje; pri moških so mlajši bratje imeli sploh manjšo možnost, da se poročijo, ob poroki pa so navadno zapuščali streho izvorne družine. Smrt enega ali obeh staršev je različno vplivala na poročanje ženskega in moškega potomstva. Na možnost poročanja je nenazadnje pri moških vplival krajevni izvor, saj so bili zaradi težnje skupnosti po zaprtosti njeni doseljeni člani zapostavljeni in posebno v času, ko je bilo "poročno tržišče" omejeno, pri izbiri neveste nikakor niso mogli priti na svoj račun.

Zbornik se zaključuje z dvema dodatkom. Ob že omenjeni bibliografiji demografskih del o Furlaniji M. Breschija si lahko preberemo še prispevek A. Fornasina in C. Veroneseja o popisnih virih za rekonstrukcijo furlanskega prebivalstva od 1548 do propada Beneške republike.

Aleksej Kalc

Matjaž Klemenčič: JURIJ TRUNK MED KOROŠKO IN ZDRUŽENIMI DRŽAVAMI AMERIKE TER ZGODOVINA SLOVENSkih NASELBIN V LEADVILLU, KOLORADO, IN V SAN FRANCISCU, KALIFORNIJA. Mohorjeva založba, Celovec, 1999, 509 strani.

Dr. Matjaž Klemenčič, redni profesor na Oddelku za zgodovino v okviru Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, se že vrsto let ukvarja z zgodovino slovenskega izseljenstva, manjšin in germanizacije. Njegova dela vključujejo pregled slovenskega izseljenstva v ZDA, njihove zemljepisne razširjenosti ter odnosa do prvotne domovine, dejavnosti v času osamosvajanja Slovenije in slovenske izseljenske politike v odnosu do zdomecev in izseljencev, s posebnim ozirom na razmere v ZDA.

Knjiga o Juriju Trunku je tako že tretje avtorjevo delo na temo slovenske skupnosti v ZDA, ki je bila predmet njegovega raziskovalnega interesa že v knjigah "Ameriški Slovenci in NOB v Jugoslaviji: naseljevanje, zemljepisna razprostranjenost in odnos ameriških Slovencev do stare domovine od sredine 19. stoletja do konca druge svetovne vojne" (Maribor, Založba Obzorja, 1987) in "Slovenes of Cleveland: The Creation of a New Nation and a New World Community: Slovenia and the Slovenes of Cleveland, Ohio" (Novo Mesto, Dolenjska založba, 1995). V njej avtor poveže dogajanja na Koroškem v času pred prvo svetovno vojno in med njo, kjer je tedaj deloval Jurij Trunk, hkrati pa obravnava njegov prispevek v okviru mirovne delegacije v Parizu in njegovo razočaranje po neuspelem plebiscitu. Tudi zaradi tega se je odločil za odhod v ZDA, ki jih je sicer obiskal že pred prvo svetovno vojno, in sicer v zakotni Leadville, nekje v koloradskih gorah. Knjiga torej nekako sledi življenju

in delu Jurija Trunka in nas na podlagi njegove življenjske usode podrobneje seznanja s položajem in razvojem slovenske skupnosti v Leadvillu in okraju Lake, a tudi v San Franciscu in Kaliforniji, kjer je Trunk preživel svoja zadnja leta po drugi svetovni vojni.

Knjiga, ki je izšla pri Mohorjevi založbi v Celovcu leta 1999, obsega nad 500 strani in nam uvodoma prikazuje pomen Jurija Trunka kot župnika na Koroškem, kjer je tudi aktivno posegel v politično in narodnostno življenje koroške slovenske skupnosti, a tudi kot publicista in avtorja pomembnih del o slovenski skupnosti v Ameriki. Takšna je nedvomno njegova knjiga "Amerika in Amerikanci", ki je izšla leta 1913 v samozaložbi, in tudi njegovi naslednji dve knjigi: "Spomini" (Celje, Družba sv. Mohorja, 1950) ter neobjavljeno delo z naslovom "Amerika", ki ga je zasnoval že v Kaliforniji. V Ameriko je Trunk na povabilo prijatelja Smoteja, slovenskega župnika v Indianapolisu, pripotoval avgusta leta 1921 po približno enomesečni vožnji in se sprva naselil v Fuldi, v Severni Dakoti, kjer pa je ostal le tri leta, saj je leta 1924 dobil službo v slovenski župniji v Leadvillu, kjer je nato preživel polnih 22 let. Ta kraj nam zato avtor knjige o Trunku prikaže tudi podrobneje: tako zverno o nastanku in razvoju prvih rudarskih naselbin v tem delu Kolorada in o razvoju Leadvilla od rudarskega taborišča do mesta. Posebno pa se seveda avtor zaustavi pri razvoju nacio-

nalne strukture tega mesta in širšega območja, ki ga smiselno uokvirja v splošnejši pregled priseljevanja evropskega prebivalstva v ZDA. Pri tem ugotavlja, da so bili v Leadvillu prav Slovenci, po Irčih, najštevilnejša etnična skupina v času prihoda Jurija Trunka v kraj (skupno okrog tisoč oseb na okrog 10 tisoč prebivalcev). Z analitično podrobnostjo in nazornim kartografskim prikazovanjem so v knjigi prikazani predeli mesta, kjer so leta 1910 prevladovali Slovenci, ter socialna struktura in vpliv te skupnosti pri razvoju družbenih in gospodarskih razmer v Leadvillu. Ob tem nam avtor prikaže še historiat slovenske župnije sv. Jožefa, ki jo je Trunk prevzel ob svojem prihodu v kraj, ter sploh oblike politične aktivnosti Slovencev v Leadvillu in širši okolici, oblike družbene organiziranosti Slovencev v območju ter pomembnejše Slovence iz domovine in tujine, ki so bili na obisku pri slovenski skupnosti v Leadvillu. V zadnjem delu svoje knjige Matjaž Klemenčič opiše še življenje in delo Jurija Trunka v San Franciscu, ob katerem seveda obravnava tudi pregled zgodovine tamkajšnje slovenske naselbine, v glavnem koncentrirane na tako imenovanem "Kranjskem hribu" (Potrero Hill), kjer je pred drugo svetovno vojno živel okrog 3 tisoč Slovencev, ki so se združevali v 10 različnih podpornih društvih.

Knjigo dopolnjujejo bogato ilustrativno gradivo, obsežen seznam uporabljenih virov in literature, ki jih avtor navaja že med besedilom pri številnih opombah in dopolnilih, daljša povzetka vsebine v angleškem in nemškem jeziku ter imensko kazalo, kjer so zbrana osebna in zemljepisna imena, s katerimi se srečujemo v delu. Družboslovec, ki se zanima za razvoj medetničnih odnosov in vzrokov za ohranjanje, upadanje ali uveljavljanje posameznih etničnih ali jezikovnih skupnosti v multikulturnih okoljih ter v razmerah družbenega in kulturnega stika, bo morda pogošal izčrpniji prikaz nadaljnje usode slovenske skupnosti v Koloradu in Kaliforniji ter razvoja njene identitete med 'staro' in 'novo' domovino. Pa vendar je knjiga, ki seveda daje prednost zgodovinskemu vpogledu v slovensko skupnost v Leadvillu in San Franciscu v povezavi z osebo in delom Jurija Trunka v prvi polovici tega stoletja, pomemben vsebinski in metodološki pripomoček vsem tistim, ki se želijo seznaniti s fenomenom slovenske emigracije v ZDA ali z metodami raziskovalnega dela pri identifikaciji priseljenskih skupnosti, njihove strukture, prostorske razporeditve in vloge v novem družbenem okolju. V tem pogledu knjiga Matjaža Klemenčiča daleč presega ožji namen opisovanja življenjske poti Jurija Trunka med Koroško in Združenimi državami Amerike, hkrati pa je pomemben dokument, ki bo, kakor je naglasil že Jože Velikonja v svojem predgovoru h knjigi, olajšal bodoče analitično ocenjevanje slovenskih emigrantskih izkušenj, ki so edinstvene, a tudi vzporedne z izkušnjami drugih emigrantov ali družbe, ki jih je sprejela.

Milan Bufon